

WELVAART HEEFT GEEN KLEUR

Het bruto binnenlands product (bbp) geeft een onvolledig beeld van welvaart. Buiten beeld blijven de consequenties van economische ontwikkeling voor de kwaliteit van milieu en natuur, voor de sociale cohesie, voor de bestaansmogelijkheden van mensen elders op de wereld en voor de na ons komende generaties. Dergelijke informatie is cruciaal om zicht te hebben op de relevante afreilrelaties en te komen tot goed onderbouwde beleidskeuzes. Dat pleit voor het werken met een set van indicatoren, die zowel de positieve als de negatieve gevolgen van een activiteit of beleidsvoornemen zichtbaar maakt.

Welvaart is economenjargon voor het plezier dat mensen beleven aan de relatief beperkt beschikbare goederen en diensten¹. Dat plezier of die behoeftebevrediging is niet direct meetbaar. Daarom wordt in de praktijk vaak het bbp - de hoeveelheid geproduceerde goederen en diensten - als een indicator voor welvaart beschouwd.

Meer productie suggereert dan meer welvaart. Met die conclusie moeten we echter voorzichtig zijn, want het bbp registreert lang niet alles wat de welvaart van mensen bepaalt. Mensen bepalen zelf welke doelen of behoeften zij nastreven. Omdat in beginsel geen enkele behoefte wordt uitgesloten, spreken vooraanstaande

economen als Hennipman, Hueting en Wolfson van een breed welvaartsbegrip. Meer vrije tijd, een uitbreiding van de sociale zekerheid of het behoud van de Waddenzee kunnen dus net zo goed bijdragen aan de welvaart als een toename van het beschikbare inkomen. Welvaart is zo beschouwd 'leeg' en heeft zeker geen kleur.

Onvolledig beeld

In het bbp is het belang dat mensen hechten aan onder andere natuur, milieu en sociale cohesie niet vervat. Evenmin registreert het bbp de effecten van ons handelen op de na ons komende generaties. Ook blijven de positieve én negatieve effecten die buiten onze landsgrenzen ontstaan als gevolg van in Nederland ondernomen activiteiten buiten beschouwing. Het is lastig om dergelijke effecten in beeld te brengen. Als bijvoorbeeld elders bossen worden gekapt om veevoer te verbouwen voor onze vleesconsumptie, wordt dat niet geregistreerd in het bbp.

Frank Dietz, Aldert Hanemaaijer en Olav-Jan van Gerwen (Olav-Jan.vanGerwen@pbl.nl) zijn werkzaam bij het Planbureau voor de Leefomgeving.

Om in die leemte te voorzien, worden 'voetafdrukken' gemaakt, waarin op een systematische manier de effecten van de consumptie in Nederland op natuur (voorbeeld: palmolie) of op lokale gemeenschappen (voorbeeld: kinderarbeid) in kaart worden gebracht. Er zijn inmiddels diverse soorten voetafdrukken, onder meer op het gebied van koolstof, land, grondstoffen, water en biodiversiteit².

Alternatief

Het is een vrijwel onbegonnen zaak om van al die welvaartrelevante aspecten een redelijk betrouwbaar beeld te geven in één samengestelde index. Een dergelijke index communiceert weliswaar prettig, maar veel informatie die relevant is voor beleidsmakers en politici blijft verborgen. Buiten beeld blijft of de winst van het een ten koste gaat van het ander (afruil) en waar eventueel meekoppelingen mogelijk zijn. Zelden zijn immers verbeteringen op alle fronten tegelijk te melden. Voor- en nadelen tegen elkaar wegstrepen – zoals bij een samengestelde index gebeurt – ontnemt het zicht op de onderliggende afwegingen.

Een alternatief is het werken met een set van indicatoren, als wijzertjes op een dashboard, die de samenleving zicht geven welke kant het opgaat. In de praktijk omvatten dergelijke indicatorensets vaak tientallen of zelfs honderden indicatoren. Zie bijvoorbeeld de Monitor Duurzaam Nederland^{3,4}. Het risico is dan groot dat tussen de vele bomen het bos niet meer wordt gezien. Dat pleit voor het selecteren van enkele hoofdindicatoren waaraan politici, beleidsmakers en de samenleving

snel kunnen aflezen of 'het de goede kant op gaat'.

Sustainable Development Goals

In september 2015 heeft de Verenigde Naties de Sustainable Development Goals (SDG's) vastgesteld. Het is nu aan de 193 lidstaten om deze brede set van duurzaamheidsambities op mondiale schaal nationaal te vertalen en te implementeren. Dat wil zeggen: een nationale ambitie formuleren, nationale beleidsdoelen daaraan verbinden en beleid in gang zetten om die doelen te realiseren. PBL heeft voor het Nederlandse leefomgevingsbeleid een eerste analyse gemaakt hoe dat aansluit bij de SDG's^{5,6}. Minister Ploumen heeft op haar beurt aangegeven hoe ze de nationale implementatie voor zich ziet en hoe ze tegen een min of meer verplichte nationale SDG-rapportage aankijkt⁷. Ze wil daarbij allereerst gebruik maken van een update van het indicatorenrapport van de Monitor Duurzaam Nederland die het CBS dit najaar publiceert. CBS zal in dat rapport de SDG's meenemen. Daarnaast zijn CPB, SCP en PBL in overleg of een nieuwe Verkenning van de Monitor Duurzaam Nederland mogelijk is. Een nieuwe Verkenning zal op zijn vroegst eind 2017 beschikbaar kunnen komen. Welke rol de SDG's daarbij gaan spelen is nog niet duidelijk.

Verkenning Brede welvaart

Een recente ontwikkeling is het eindrapport van de tijdelijke Kamercommissie Breed Welvaartsbegrip. Interessant is dat de Kamercommissie adviseert om het CBS te vragen een jaarlijkse Monitor Brede Welvaart te ontwikkelen ten behoeve van het Verantwoordingsdebat op de derde woensdag in mei⁸. Opvallend is dat de commissie geen periodieke verkennende studie Brede Welvaart aan de planbureaus vraagt. Hoe schatten de planbureaus de situatie voor de komende jaren in? Waar loopt de Nederlandse samenleving risico's en waar liggen kansen? Waar zou Nederland de komende jaren extra beleidsaandacht aan moeten geven? Mooie input

voor de discussies op Prinsjesdag en de daarop volgende begrotingsbehandelingen. Maar of het daarvan gaat komen is nog maar de vraag.

Frank Dietz, Aldert Hanemaaijer en Olav-Jan van Gerwen

Referenties

1. Dietz, F. en A. Hanemaaijer (2015). 'Brede welvaart' in het onderzoek van het PBL. Planbureau voor de Leefomgeving, Den Haag.
2. Wiltling, H., A. Hanemaaijer, M. van Oorschot en T. Rood (2015). Trends in Nederlandse voetafdrukken. Planbureau voor de Leefomgeving, Den Haag.
3. CBS (2014). Monitor Duurzaam Nederland – Indicatorenrapport. Centraal Bureau voor de Statistiek, Den Haag.
4. CPB/PBL/SCP (2014). Monitor Duurzaam Nederland - Verkenning. Centraal Planbureau, Planbureau voor de Leefomgeving en Sociaal en Cultureel Planbureau, Den Haag.
5. Lucas, P., K. Ludwig, M. Kok en S. Kruitwagen (2016a). Sustainable Development Goals in Nederland - Bouwstenen voor leefomgevingsbeleid voor 2030. Planbureau voor de Leefomgeving, Den Haag.
6. Lucas, P., K. Ludwig, M. Kok, S. Kruitwagen en O.J. van Gerwen (2016b). VN-doelen vereisen volgende stap in leefomgevingsbeleid. In: Tijdschrift Milieu, maart 2016, p. 17-19.
7. Buitenlandse Zaken (2016). Global Goals: implementatie, monitoring en rapportage. Brief minister Ploumen d.d. 24 mei 2016 (kenmerk MINBUZA-2016.185506). Den Haag.
8. Tweede Kamer (2016). Welvaart in kaart. Eindrapport tijdelijke Kamercommissie Breed Welvaartsbegrip onder voorzitterschap van Rik Grashoff. Den Haag.